

Nr 993

Av herr Nordstrandh m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.

(Lika lydande med motion nr 798 i Första kammaren)

I framtiden måste vi räkna med tre stora områden för vuxenutbildningen, som omhänderhas av tre olika parter, ofta i samarbete med varandra: 1) samhällets egna institutionella åtgärder för vuxenutbildning, 2) utbildningen inom företag och organisationer samt 3) den utbildning och den orientering om värld, samhälle och arbetsliv som ges inom det fria och frivilliga folkbildningsarbetet i studieförbundens regi.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 85 angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område tillmättes folkbildningsarbetet (s. 78 f. och 91 f.) en viktig roll i vuxenutbildningen. Eftersom de vuxnas utbildnings- och bildningsönskemål är av mångskiftande slag, måste distributionsvägarna för denna utbildning erbjuda tillräcklig flexibilitet. Genom studiecirklar, arrangerade av framför allt studieförbunden, ges möjligheter till studier av mera allmän natur och i delvis andra former än vad som ingår i den institutionaliserade utbildningen.

En rad förslag i propositionen understryker den vikt som lagts på folkbildningsarbetet i beredningen av vuxenutbildningsfrågorna. Yrkesskolans deltidskurser omstruktureras så, att i huvudsak endast läroplansanknuten utbildning anordnas inom den lokala vuxenutbildningsorganisationen. Åtgärden torde i viss mån syfta till att framhäva yrkesskolans profil, men dess främsta uppgift måste sägas vara att klargöra ansvarsfördelningen mellan yrkesskolan och studieförbunden. Av de nuvarande deltidskurserna, som således inte längre skall stå på yrkesskolans ordinarie program, kan vissa i fortsättningen tänkas anordnade inom studieförbundens ram, medan andra åter — efter SÖ:s medgivande — i och för sig kan anordnas vid yrkesskola men då i form av studiecirklar och på sådana villkor. Tvistefrågan om olika konkurrenskraft med hänsyn till olika ekonomiska förutsättningar, både vad gäller lärarens avlöning och elevens avgifter, bör alltså för framtiden vara i princip eliminerad genom att studieförbund och yrkesskolor i förevarande avseende arbetar under samma villkor. Vidare skall i fråga om intagningen till den lokala vuxenutbildningsorganisationen vissa riktlinjer gälla rörande studiemål m.m. Även detta får

anses bidra till att motverka en på sina håll befarad överströmning av elever från studieförbundens cirklar till gymnasial vuxenutbildning.

De i propositionen föreslagna åtgärderna för att försöka åstadkomma en klarare gränsdragning mellan studiecirklar och nuvarande deltidskurser vid yrkesskolorna får å andra sidan för studieförbundens del icke komma att innebära, att hinder lägges i vägen för dessa att anordna studiecirklar och kurser även i mera direkt yrkesinriktade ämnen, då behov av sådana uppstår och yrkesskolan — liksom den lokala vuxenutbildningen över huvud — genom sin institutionella karaktär icke snabbt kan tillgodose dessa. Snarare bör studieförbunden uppmuntras till dylik aktivitet. De har i många avseenden varit pionjärer inom vuxenutbildningen, och initiativ som dessa tagit har senare överförts till samhällets fortsatta genomförande. Så t. ex. startade några av studieförbunden flertalet av de kvällsgymnasier, för vilka kommunerna nu blivit huvudmän. Den senaste snabba och omedelbara insatsen från studieförbundens sida har gällt undervisningen i svenska för utlänningar. Resultatet blev under verksamhetsåret 1965/1966 icke mindre än 45 073 deltagare i 4 812 studiecirklar.

I propositionen uttalas (s. 78), att i vissa ämnen inom den lokala vuxenutbildningen, bl. a. enligt fackskolans läroplan, bör kurser icke anordnas inom den lokala vuxenutbildningen utan såsom förut, helt eller delvis, överlåtas åt studieförbunden. Studiecirkelverksamheten skulle därigenom få ett ytterligare ökat ansvar för tillgodoseendet av de vuxnas utbildningsintressen, och det ansvaret torde studieförbunden vara beredda att axla. Härvid måste emellertid uppmärksammas, att departementschefen uttrycker sig dunkelt och svävande, då han talar om »några nya ämnen som införts på fackskolans läroplan, vilka är av jämförelsevis allmän karaktär och sedan länge helt eller delvis förekommit inom studieförbundens cirkelverksamhet». Det torde vara av principiell betydelse, att klara preciseringar görs i de bestämmelser som Kungl. Maj:t efter förslag av SÖ avser att utfärda. Gränsdragningen bör vara så entydig som möjligt, även om fullständig lösning varken kan åstadkommas eller ens bör eftersträvas.

I anledning av den betydelse, som departementschefen med rätta tillskriver studieförbundens studiecirkelverksamhet, föreslår han (s. 91) ett något förbättrat statligt ekonomiskt stöd fr. o. m. den 1 juli 1968. Sålunda förordas — vilket icke skedde i årets statsverksproposition — en höjning av statsbidraget till studiecirklar från 15 till 20 kronor per studiecirkeltimme, varav ersättning till cirkelledare skall utgå med högst 15 kronor och till studiemateriel med högst 5 kronor. Denna höjning kan betecknas som mycket tacknämlig, men det måste dock framhållas, att SÖ i sina petita till årets statsverksproposition föreslagit en höjning till 22:50 kronor per studiecirkeltimme. Den timlön, som kompetenta cirkelledare numera kräver, är så hög, att statsbidraget till lärarlönerna trots den nu föreslagna höjningen är otillräckligt och måste kompletteras med höjda deltagarav-

gifter, något som kan få sina konsekvenser för förmågan och beredvilligheten hos de bildnings- och utbildningsökande att delta i studiecirklar. Ytterligare förbättrade ekonomiska villkor för dessa torde medföra en icke oväsentlig ökning av verksamheten till fromma för samhällets totala utbildningsaktivitet. Härvid kan anföras, att så länge de studiecirklar i svenska för invandrade utlänningar, varom ovan redan talats, bedrevs på samma sämre villkor som andra studieämnen, lyckades studieförbunden inte komma upp mer än till omkring tusentalet cirklar, men att samma studieförbund, då de erhöll ett särskilt högre statsbidrag till svenska för invandrare, varvid deltagaravgifterna bortföll, omedelbart kunde fyrdubbla verksamheten. Allt talar för att Kungl. Maj:t bör ytterligare överväga storleken av statsbidraget till studiecirklar.

I propositionen diskuteras icke statsbidragen till studieförbunden för deras centrala organisation och centrala pedagogiska verksamhet. Departementschefen menar alltså, vilket framgick redan av statsverkspropositionen, att de skall ligga fasta tills vidare — om man undanräknar ett nytt anslag på 100 000 kronor till utveckling av studiehjälpmedel och studiemetoder för handikappade. SÖ å sin sida framhöll i petita, att det bidrag, som avser organisationskostnader, med hänsyn till dels kostnaderna för löner i samband med de utökade pedagogiska insatserna, betingade av det tidigare höjda anslaget till pedagogisk verksamhet, dels kostnaderna för de allmänna lönestegringarna och ökade sociala utgifterna bort uppräknas med 400 000 kronor. Bakgrunden till SÖ:s äskande var, att studieförbunden har utomordentligt svårt att klara kostnaderna för sin centrala organisation, då även bidragen från studieförbundens medlemsorganisationer tenderar att stagnera eller t. o. m. sjunka. Därmed äventyras det effektiva användandet av anslaget till den pedagogiska verksamheten, vilket icke i något avseende med nuvarande bestämmelser får tas i anspråk för administration, icke ens för den direkta administreringen av det pedagogiska anslaget, vilket förvisso icke administrerar sig självt. Med hänsyn till den roll, som studieförbundens verksamhet torde komma att spela inom den framtida vuxenutbildningen, måste den frågan resas, om icke Kungl. Maj:t vid en förnyad prövning av statsbidraget till studieförbundens centrala organisatoriska verksamhet, vilken otvivelaktigt kommer att öka i takt med studiecirkelverksamhetens utbyggnad, måste ompröva sin restriktiva hållning. Den av SÖ föreslagna uppräknningen för nästkommande budgetår bör därvid vara en riktpunkt. Vidare måste här bringas i förnyad åtanke ett i en tidigare motion till årets riksdag framlagt förslag om att — med hänsyn till det ansträngda budgetläget — en mindre del av det pedagogiska anslaget, förslagsvis 5 eller 10 procent, finge användas för att bestrida bl. a. de oundgängliga kostnaderna för löner och sociala avgifter för de tjänstemän inom studieförbunden, som har till uppgift att leda den ökade pedagogiska verksamheten. Även kostnaderna för centralt anställd personal,

som sysslar med rent pedagogiska uppgifter, betalas nu ur organisationsanslaget.

Vad ytterligare beträffar studieförbundens administrativa verksamhet, som givetvis växer och kompliceras, allteftersom utbudet av studiecirkelar och liknande utbildningsformer ökar och förbindelsevägarna till och från SÖ måste begagnas allt flitigare, bör kanske övervägas, om icke tiden är mogen för att ge studieförbunden tjänstebrevsrätt. I förteckningen över nu tjänstebrevsberättigade återfinns flera institutioner och organisationer, med vilka studieförbunden på olika sätt kan jämföras.

Med stöd av vad ovan anförts angående

1) gränsdragningen mellan studiecirkelar och deltidskurser vid yrkesskolor;

2) kurser som ej bör anordnas inom lokal vuxenutbildning;

3) statsbidraget till studiecirkelar;

4) statsbidraget till studieförbundens centrala verksamhet; samt

5) eventuell tjänstebrevsrätt för studieförbunden;

hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl.

Maj:t ge till känna vad i motionen anförts.

Stockholm den 14 april 1967

Ove Nordstrandh (h) Gunnar Oskarson (h) Bengt-Olof Thylén (h)

Nr 994

Av herrar **Norrby** och **Enskog**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.

(Lika lydande med motion nr 795 i Första kammaren)

Stockholm den 14 april 1967

Sören Norrby (fp)

C.-G. Enskog (fp)